

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 20 051.083
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
докторці мистецтвознавства,
професорці Дундяк Ірині Миколаївні
(76000, м. Івано-Франківськ,
вул. Шевченка, 57)

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата мистецтвознавства, доцента, ректора
Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну
імені Михайла Бойчука **Осадчої Олени Анатоліївни**
на дисертацію **Дацюк Наталії Михайлівни**
«Сакральне мистецтво в оздобленні храмів Тернопільщини ХХ –
початку ХХІ століття», подану на здобуття ступеня доктора філософії в
галузі знань 02 Культура і мистецтво
за спеціальністю 023 Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковою тематикою.

На сучасному етапі нашої історії, коли Україна у тяжкій боротьбі протистоїть російському агресору, виборюючи своє право на державність, незалежність і суверенність, коли не тільки страждають громадяни, а й пам'ятки культурної спадщини, які мають високу історико-мистецьку цінність, вивчення сакрального мистецтва регіонів, зокрема Тернопільщини, є шляхом для глибшого розуміння ідентичності нації. Стан досліджень за темою дисертації показує, що в працях істориків, мистецтвознавців відсутні системно опрацьовані відомості про сакральне мистецтво у храмах Тернопільської

області, тому важливі пам'ятки залишилися поза увагою науковців. Таке дослідження дає змогу осмислити з сучасних позицій складний перебіг нашої драматичної історії, конфесійних трансформацій, тому аналіз існуючих регіональних особливостей церковного мистецтва можемо вважати на сьогодні важливим та актуальним.

Пошукувачка ставила **за мету роботи** аналіз особливостей сакрального мистецтва в оздобленні храмів Тернопільщини ХХ – початку ХХІ століття.

Наукова новизна отриманих результатів.

Дисертація Дацюк Наталії Михайлівни «Сакральне мистецтво в оздобленні храмів Тернопільщини ХХ – початку ХХІ століття» має науково-практичне значення, оскільки вперше:

- у роботі проведено комплексне мистецтвознавче дослідження сакрального мистецтва на території Тернопільської області ХХ – початку ХХІ століття;
- висвітлено етапи формування та розвитку сакрального мистецтва храмів на території Тернопілля;
- окреслено значення художників Тернопільського регіону в процесі відродження релігійної культури України;
- уточнено й уведено в науковий обіг дані про маловідомі мистецькі твори у храмових комплексах Тернопільщини.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані при написанні довідників, атрибуції сакральних мистецьких творів, у працях з історії культури та мистецтва України, а проведена пошукова робота відкриває шлях до наступних наукових праць з вивчення сакрального мистецтва в інших регіонах України.

Відповідність дисертації профілю спеціалізованої вченої ради. За змістом дисертація Дацюк Наталії Михайлівни «Сакральне мистецтво в оздобленні храмів Тернопільщини ХХ – початку ХХІ століття», представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії повністю відповідає

спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Аналіз змісту дисертації.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел та додатків. Обсяг роботи складає 199 сторінок, з них 168 сторінок основного тексту та додатків.

У **вступі** до дисертації авторка розкриває актуальність теми дослідження, формуються мета, основні завдання дослідження, визначається об'єкт і предмет дослідження, а також зазначається наукова новизна отриманих результатів.

У **першому розділі** проведено огляд літератури, джерельна база та методологія дослідження. Проаналізовані джерела показали, що окремого дослідження про іконопис, монументальні розписи, вітражі, які становлять основу сакрального мистецтва на території сучасної Тернопільської області, не проводилося в цілому, а окремі пам'ятки згадуються подекуди у наукових працях, однак не аналізуються. Вивчення літературних джерел дає можливість визначити актуальність обраного напрямку наукової роботи.

У **другому розділі** дисертантка досліджує сакральне мистецтво у храмах Тернопільщини ХХ століття та висвітлює передумови, які вплинули на його становлення. Проведено аналіз творчості українських художників першої половини ХХ століття, який показав, що митці зуміли поєднати індивідуальну манеру письма з традиційною структурою та змістовим наповненням поліхромії, що зумовило пробудження національної самоідентифікації серед населення та підвищення рівня його культури. Досліджено особливості монументального живопису, вітражних вікон, іконостасів першої половини ХХ століття на Галицькій та Волинській частинах сучасної Тернопільської області.

У **третьому розділі** висвітлено художньо-стильові особливості сакрального мистецтва кінця ХХ – початку ХХІ століть. Охарактеризовано загальні напрямки відродження сакрального мистецтва кінця ХХ – початку

XXI століття. Прослідковано, що у сучасному сакральному живописі України національна самоідентифікація часто виявляється через нову інтерпретацію загальноприйнятої іконографії через включення елементів, які віддзеркалюють ціннісні та політичні пріоритети нації, не є винятком цієї тенденції настінний живопис у храмах Тернопільщини початку XXI ст.

Проаналізовано тенденції сучасного сакрального мистецтва у великих храмових комплексах таких, як: Марійський духовний центр у Зарваниці, Преображенський собор на території Почаївської лаври, церква Преображення Господнього у Кременці та ін. показали, що серед новозбудованих і відреставрованих культових будівель Тернопільщини існують великі храми та комплекси з оригінальним ансамблевим вирішенням внутрішнього простору.

Висновки. Завершальною частиною роботи є висновки, в яких у стислій формі подані основні наукові та практичні результати, отримані у процесі дослідження, що дозволяє вважати роботу Дацюк Н. М. самостійною і завершеною.

Представлений список джерел в дисертаційному дослідженні вказує на те, що в роботі проведено порівняння та аналіз сучасних наукових досліджень.

Додатки містять карту об'єктів дослідження, таблицю з переліком об'єктів дослідження, паспорт Троїцького собору Почаївської лаври, ілюстрації.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових і фахових виданнях.

Основні результати дисертації опубліковані в 15 працях, з них 1 стаття – розділ колективної монографії; 4 – у наукових фахових виданнях України; 4 – у наукових періодичних виданнях інших держав; 6 статей, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Відсутність порушення академічної доброчесності. За результатами перевірки дисертаційної роботи та публікацій не виявлено ознак академічного плагіату, елементів фабрикації та фальсифікації. Авторкою застосовано посилання на її наукові публікації, публікації інших авторів, нормативні

документи та інші джерела. У дисертаційній роботі відсутні ознаки порушення академічної доброчесності.

Загальна оцінка дисертаційної роботи є позитивною, проте існує ряд зауважень та недоліків:

- У 1 розділі варто було б більше приділити увагу розбіжностям і подібностям термінів «церковне мистецтво» та «сакральне мистецтво».

- У підрозділі 2.2. дещо бракує більшого акцентування на особливостях становлення «українського національного сакрального стилю» у храмах Західної України, а саме на відмінних й подібних рисах його у пам'ятках Тернопільщини початку ХХ ст.

- Не цілком погоджуємося з включенням у текст другого розділу детальної інформації щодо архітектурних особливостей споруд церков, яка опосередковано відносяться до предмету дослідження.

- Не цілком коректним вважаємо твердження дисертантки: «Представники Волинської і Тернопільської єпархій у 1917 році на єпархіальному з'їзді ухвалили проводити богослужіння українською мовою, надавати освіту й випускати богослужбову літературу українською мовою тощо. Проте, російське «православ'є», підтримане самодержавством, узяло верх над автентичною вірою українців» (С. 51), щодо вживання словосполучення «автентична віра українців».

Однак, вказані вище зауваження та недоліки не мають впливу на загальну позитивну оцінку роботи, не стосуються висновків та наукових положень, що формують наукову новизну отриманих результатів та ніяким чином не зменшують наукову і практичну цінності роботи.

Висновок. Аналізуючи дисертаційне дослідження Дацюк Наталії Михайлівни «Сакральне мистецтво в оздобленні храмів Тернопільщини ХХ – початку ХХІ століття» можна стверджувати, що робота є комплексною, завершеною, має як наукове, так і практичне значення. Основні результати дослідження достатньо висвітлені у наукових працях. Робота повністю

відповідає усім вимогам МОН України: «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 21.03.2022 р. №341) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), які пред'являються до дисертацій, а її автор Дацюк Наталія Михайлівна безумовно, заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Офіційний опонент:

кандидат мистецтвознавства,

доцент, ректор Київської державної академії

декоративно-прикладного мистецтва

і дизайну імені Михайла Бойчука

Олена ОСАДЧА